Gyvenvietės V pakraštyje, ežero pakrantėje, išilgai planuojamo kempingo vietos (230 m ilgio ŠR–PV kryptimi), ištirta 10 1 m^2 šurfų. Beveik visuose šurfuose aptikta nuo 10 iki 80 cm storio kultūrinio sluoksnio liekanų.

Į V nuo gyvenvietės teritorijos pakraščio ir minėto griovio ištirti dar du po 10 m^2 plotai. Čia gyvenvietės pėdsakų neaptikta.

Rasta keramika blogai išlikusi; tirta piliakalnio gyvenvietės dalis datuojama I tūkstantmečio antrąja puse. Gyvenvietė ardyta pustomo smėlio, arta ir žemesnėje vietoje skalauta ežero vandens.

Zenonas Baubonis, Bronius Dakanis

Excavation of the hill-fort settlement in Maneičiai

In 1996 in the western part of the hill-fort settlement in Maneičiai DCHP examined an area of 40 m^2. The study revealed an up to 80 cm thick habitation zone, a fireplace that, according to the detected pottery, is ascribed to late 1st millennium.

Zenonas Baubonis, Bronius Dakanis

Radviliškio rajono piliakalnių ir gyvenviečių žvalgomieji tyrinėjimai

1996 m. KPC Radviliškio rajone tyrinėjo Pakalniškių piliakalnį ir Raginėnų piliakalnio gyvenvietę.

Pakalniškių piliakalnis, vad. Kleboniškių kalnu, Piliakalniu, yra 150 m į R nuo Pakalniškių–Rozalimo kelio, 150 m į V nuo Daugyvenės kairiojo kranto, 100 m į ŠV nuo Pakalniškių kaimo kapinių. Piliakalnio šlaitai 6–8 m aukščio, gana statūs. Viršuje yra netaisyklingo trikampio formos iškiliu viduriu aikštelė, ŠR–PV kryptimi ji apie 25 m ilgio, ŠR gale 15 m pločio. 1986 m. PV gale, 30x70 cm dydžio šurfe, aptikta 15x20 cm ir panašių dydžių akmenų grindinys, iki 25 cm gylio degėsių sluoksnis ir lipdytinio puodo šukelė. Panašus grindinys rastas ir PR aikštelės pakraštyje – šlaite kastame

30x30 cm šurfe (*ATL 1986 ir 1987 metais,* V., 1988, p. 181). 1996 m. aikštelės PV gale tirtas minimalus 4 m² plotas. Biolokaciniu metodu nustatyta, kad greičiausiai ploto R kampas apėmė čia stovėjusio pastato sienų P kampą, o per jo ŠV–V pakraštį ėjo tvora, juosusi aikštelę su dviem pastatais. Tirto ploto Š dalyje, po miškožemiu su pavieniais smulkiais angliukais, 11–17 cm gylyje, išryškėjo du priemolio ir molio sluoksniai (75x125 cm ir 60x80 cm dydžio). Jie Š pakraštyje, 19 cm gylyje, susijungė, pasidarė storesni (iki 15–20 cm storio) ir sodresni ties spėjamo pastato kampu ir tvora. Visame plote, miškožemyje ir priemolio bei molio sluoksniuose aptikta daug (per 150) įvairaus dydžio (nuo nedidelių iki 5x21x30–16x23x24 cm) akmenų bei maždaug 300 mažų akmenukų, kurie plotą vietomis dengė ištisai – grindiniu. Visi akmenys be degimo požymių, bet, sprendžiant iš jų gulėjimo grunto sluoksniuose, dauguma buvę judinti. Už 9 m į ŠR nuo šios vietos, beveik aikštelės viduryje, tirtas 1 m² ploto šurfas. Šurfe, 10–14 cm gylyje, aptikti 22 minėtų dydžių akmenys (neskaičiuojant 30 mažų) ir 1 didelis (14x50x–per 65 cm dydžio) akmuo, gulėjęs palei spėjamo kito pastato PV sieną.

Piliakalnio kalvos PR papėdėje, manant ten surasti gyvenvietę, iškasti 5 1 m² šurfai. Tik šurfe Nr. 2, 30 cm gylyje, po supilto smėlio ir miškožemio sluoksniais, pilkoje smėlingoje žemėje, aptikta plonasienio lipdytinio puodo šukė lygiu paviršiumi su stambiai grūsto granito priemaiša ir keli tinko gabalėliai (vienas iš jų su iš šonų atsispaudusių plonų rąstelių žymėmis).

Tiriant biolokaciniu metodu (E. Prascevičius), nustatyta, kad kalvą-piliakalnį aplink simetriškai juosusios 5 tvoros, o jos aikštelėje, apjuostoje dar viena tvora, stovėję du maždaug 6x7 m dydžio pastatai (centrinis buvęs su išilgine pertvara). Kalvos PR papėdėje esančioje aikštelėje, taip pat apjuostoje tvora, stovėję dar 6 ilgesni (4 iš jų su 1–2 skersinėm pertvarom) pastatai. Spėjama, kad ŠV pusėje patekti į aptvertą aikštelę tarp tvorų buvę įrengti vartai. Nuo pastatų statmenai į kalvos viršų vedęs takas su abipus buvusia tvora. Kalvos apatines 2 tvorų eiles simetriškai jungė 11 skersinių pertvarų (jų nebuvo tarpe, besijungiančiame su papėdės aptvertu plotu). Toje vietoje, kur prie kalvos prieina papėdės tvora, prie ketvirtos nuo apačios šlaito tvoros iš išorės pusės šliejosi po du bokštelius (pav. 3).

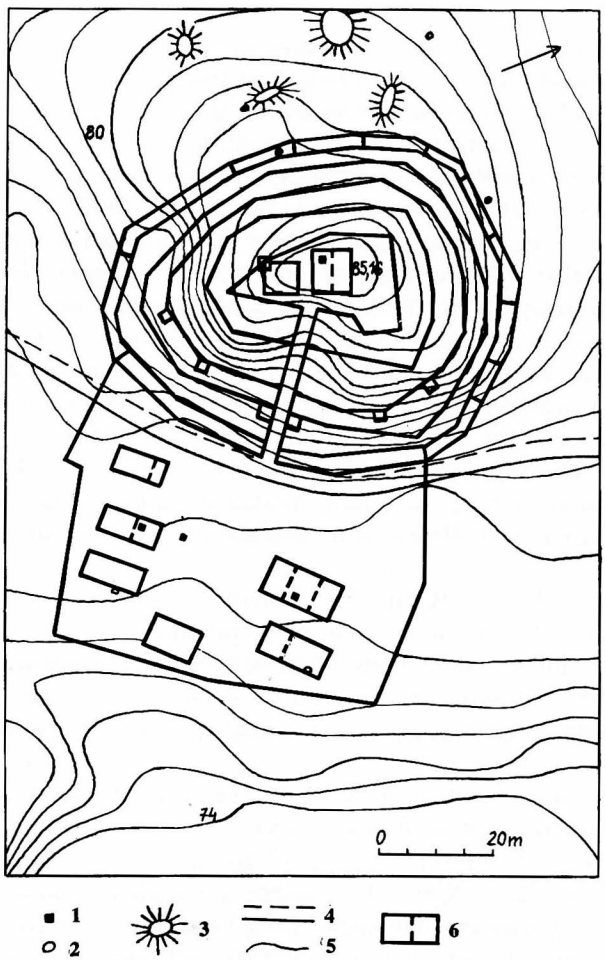

Pav. 3. Pakalniškių piliakalnio ir gyvenvietės tyrinėjimų planas: 1 – 1996 m. ištirti plotai, 2 – akmenys, 3 – pilkapiai, 4 – keliai, 5 – horizontalės (pravestos kas 0,5 m), 6 – statinių ir tvorų vietos.

Fig. 3. Map of excavations in Pakalniškiai hill-fort and foot settlement: 1 – investigated areas in 1996, 2 – stones, 3 – barrows, 4 – roads, 5 – horizontels 10,5 m, 6 – places of buildings and fences.

Sprendžiant iš neišsamių žvalgomųjų tyrinėjimų, tarp kalvos PR papėdės ir Daugyvenės kairiojo kranto buvo įsikūrusi ankstyva, iš menkų radinių datuojama I tūkstantmečiu pr. Kr., gyvenvietė, o kalva, matyt, naudota kaip slėptuvė, kurioje būta ir pastatų (galbūt aptikti jų pamatų akmenys ir molio sluoksniai). Vėliau, I tūkstantmečio po Kr. pradžioje, kalvos pašlaitėje pradėta laidoti pilkapiuose. To laikotarpio senovės gyvenvietė 1995 m. aptikta tik už 600 m į Š, tarp Pakalniškių–Rozalimo kelio ir Daugyvenės.

Raginėnų piliakalnio gyvenvietėje 1992 m. pastebėta tamsesnė žemė, rasta apdegusių akmenų, nustatytas jos 3,74 ha saugomas plotas. 1996 m., vykdant gyvenvietės žvalgomuosius tyrinėjimus, 100 m į ŠV nuo piliakalnio ir 76 m į R–PR nuo Pakalniškių–Rozalimo kelio, kiek žemesnėje vietoje, ištirtas 11,5 m^2 plotas. Po 30 cm storio pilku armeniu aptiktas maždaug 20 cm storio nesuardytas kultūrinis sluoksnis su židiniu ir stulpaviete, kurie buvo įgilinti iki 90 cm. Tirtame plote, tarpsluoksnyje tarp armens ir kultūrinio sluoksnio, rasta 3 žiestųjų puodų šukių, puoštų išilginių linijų ornamentu, o kultūriniame sluoksnyje – 14 lipdytinių puodų šukių (2 su vos žymiu brūkšniavimu [?], 3 grublėtais paviršiais ir pakraštėlis lygiu paviršiumi) ar jų fragmentų, 1 žiestojo puodo, puošto minėtu ornamentu, šukė (28 cm gylyje), molinio svarelio (?) dalis, 2 šlako gargažės, gyvulių ir žvėrių kaulų (6 vietose), nedidelių apdegusių akmenų. Židinio sluoksnio anglinga dėmė smėlyje po kultūriniu sluoksniu išryškėjo maždaug 50 cm gylyje. Ji Š–P kryptimi buvo 1,4 m ilgio ir 1,2 m pločio, turėjo netaisyklingo ovalo formą, o Š–ŠV jungėsi su stulpavietės dėme. Šiame židinio sluoksnyje ir virš jo aptikta 3 puodų grublėtu paviršiumi šukių (1 pakraštėlis) ir 9 šukių liekanos, molio tinko gabalas ir 3 kaulai. 60 cm gylyje židinio ir stulpavietės sluoksniai išsiskyrė (tarp jų buvo 10 cm tarpas), įgavo netaisyklingo apskritimo formą ir užėmė 1x1,2 m plotą. Židinio skersinis pjūvis, padarytas 55 cm gylyje, rodė, kad židinys į smėlį buvo įgilintas dar 35 cm, o dugnas buvo pusiau ovalus. Židinio duobės turinys – 21 puodų šukė ar jų liekana (dauguma lipdytinių, o 2 žiestųjų, iš kurių viena puošta banguotiniu ornamentu), žvėrių ir gyvulių kaulai (13), degėsiai, angliukai ir anglys (iki 1x3,5x4 cm dydžio), įvairaus dydžio (nuo 2–2,5 cm skersmens iki 4x12x17 cm) apdegę akmenys (apie 80). Didžiausi akmenys

koncentravosi židinio centre, ypač 57–85 cm gylyje. Židinyje, 40x55 cm plote, jie gulėjo šalia arba vienas virš kito. Be to, 40 cm į P nuo židinio buvo nuo 25x50 cm (viršuje) iki 18x20 cm (apačioje) ploto netaisyklingos formos duobė. Joje rasta degėsių ir 4 nedideli apdegę akmenys. Duobė ėjo gilyn iki 64 cm ir turėjo suploto pusrutulio formos dugną. Tai, matyt, užkastas židinio turinys. Stulpavietės netaisyklingo ovalo formos anglinga dėmė smėlyje, 52 cm gylyje, buvo 60x60 cm dydžio ir su židinio dėme P–PR dar jungėsi 20 cm ruožu. 60 cm gylyje ji įgijo beveik apskritą formą, susiaurėjo iki 50x55 cm ploto ir per 10 cm atsiskyrė nuo židinio duobės. Tame pat gylyje padarytame duobės skerspjūvyje matyti, kad duobė gilyn į smėlį eina dar 30 cm, jos dugnas plokščias, o kraštai statūs. Matyt, iš stulpavietės išlupus rąstą, ją užpylė židinio turinys (arba sunykęs stulpas dėl patvarumo buvo užpiltas židinio turiniu), kurį sudarė degėsiai ir angliukai (daugiau duobės dugne), lipdytinių puodų šukės (2 grublėtosios) ir jų fragmentai (8), kaulai (8 vietose), nedideli apdegę akmenys (9).

Žvalgomieji tyrinėjimai parodė, kad Raginėnų piliakalnis turi gyvenvietę, kurios kultūrinis sluoksnis, ypač žemesnėse vietose, dar neblogai išlikęs. Biolokaciniais tyrimais nustatyta, kad čia stovėję pastatai, panašūs į Pakalniškių. Be to, per gyvenvietę ėjęs kelias. Aptikta lipdytinė grublėtoji bei žiestoji ankstyvoji keramika leidžia piliakalnio gyvenvietę, kaip ir patį labai apardytą Raginėnų piliakalnį, datuoti I tūkstantmečio II puse–II tūkstantmečio pradžia.

Zenonas Baubonis, Bronius Dakanis

Excavation of hill-forts and settlements in Radviliškis district

In 1996 in Pakalniškiai hill-fort LCCH examined an area of 4 m², where there was brought to light a stone paving. In the hill-fort foot settlement the team drilled 5 boreholes (a total area of 5 m²) and observed a sherd of modelled pottery with a smooth surface as well as remains of clay and daub structure. 100 m north–west of Raginėnai settlement an area of 11,5 m² was researched; the findings included a 90 cm thick habitation zone with modelled as well as wheel–made pottery, animal bones, a fire-place and a posthole. Pakalniškiai hill-fort is attested to the 1st millennium B.C., while

Raginėnai hill-fort and the settlement are dated to early 1st millennium B.C.–early 2nd millennium.

Jonas Genys

1996 metų žvalgomieji tyrinėjimai Žardės gyvenvietėje

1996 m. archeologinių tyrinėjimų programą lėmė MLIM saugomų XX a. pirmosios pusės planų studijos. Planai parodė, kad tuometinė Smiltelės upė buvo vingiuotesnė nei ta, kuri yra dabar. Dėmesį patraukė ir didžiulė upelio kilpa, buvusi P gyvenvietės gale, kur teoriškai galėjo taip pat būti gyvenvietės tęsinys. Tyrinėjimų tikslas buvo žvalgyti artimiausią teritoriją į P ir V nuo dabar lokalizuotos Žardės 1-osios gyvenvietės.

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu ištirti 5 šurfai ir 3 perkasos, kurių bendras plotas 27 m^2. Tyrinėjimų metu kultūrinis sluoksnis užfiksuotas tik perkasose Nr. 11, 13 ir šurfe Nr. 18 (tęsiama 1991, 1993–1995 m. kasinėjimų numeracija – žr. *ATL 1990 ir 1991 metais,* V., 1992, t. 1. p. 44–47; *ATL 1992 ir 1993 metais,* V., 1994, p. 43–45; *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 39–41). Perkasos Nr. 13 ir 19 ir šurfas Nr. 18 yra į P, o perkasa Nr. 11 – į V nuo Žardės 1-osios gyvenvietės.

P e r k a s a Nr. 11. Konkreti vieta buvo parinkta atsižvelgiant į dabartinę toponuotrauką. Joje matoma pailga kalvelė, kuri tęsiasi nuo gyvenvietės upelio kryptimi. Į P ir Š puses nuo jos driekiasi žema, pelkėta vieta.

Perkasoje aptiktas plonas, vidutiniškai tik 10 cm storio kultūrinis sluoksnis. Jame išryškėjo apvali 80 cm skersmens degėsių su perdegusio molio trupiniais dėmė. Ji primena židinį ir yra 12 cm gylio. Duobės dugne, centrinėje jos dalyje, degėsių koncentracija buvo dar didesnė. Pjūvis leidžia manyti, kad centre yra stovėjęs 23 cm skersmens stulpas, kuris, matuojant nuo degėsių dėmės paviršiaus, buvo įgilintas iki 22 cm. Kitokių radinių, be perdegusio molio trupinių, perkasoje nerasta.

P e r k a s a Nr. 13. Ji yra senosios Smiltelės kilpos dešiniojoje pakrantėje. Kultūrinis sluoksnis prasidėjo 50–55 cm gylyje. Tai buvo suplautas smėlis su organikos linzėmis. Po juo aptiktas neaiškios paskirties kieto